“การถอดรหัสโครงสร้างในนวนิยายไทย พ.ศ. 2475-2500”

“Decoding The Structure of Thai Novels between 1932 and 1957”

Received:	*February*	*17, 2022*
Revised:	*April*	*19, 2022*
Accepted:	*April*	*29, 2022*

อัญชลี ภู่ผะกา (Anchalee Pupaka)*

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการนำทฤษฎีโครงสร้างนิยมทางคติชนวิทยาของ โคลด เลวี่-สเตราส์ (Claude Lévi-Strauss) ที่ใช้ศึกษาข้อมูลประเภทตำนานมาประยุกต์ใช้กับข้อมูลที่เป็นวรรณกรรมประเภทนวนิยายไทย พ.ศ.2475-2500 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปมความขัดแย้งในระดับลึกและเป็นการถอดรหัสผ่านความคิดในระบบคู่ตรงข้าม และสาระสำคัญในระดับลึกที่ซ่อนอยู่ในนวนิยายชุดนี้ เป็นการศึกษาแบบข้ามศาสตร์

จากการศึกษาพบว่า ในนวนิยายได้แสดงให้เห็นกระบวนทัศน์ตัวละครมีความขัดแย้งของคน 2 กลุ่ม คือชนชั้นล่างกับกลุ่มปัญญาชนกับชนชั้นสูงหรือและนายทุน เป็นความขัดแย้งในเรื่องความไม่เท่าเทียมทางชนชั้น ส่วนคู่ตรงข้ามที่เป็นแนวคิดจะเห็นเสียงประสานของแนวคิดที่เป็นความขัดแย้งระหว่าง ผู้ไร้อำนาจกับผู้มีอำนาจ อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองส่งผลให้วิถีชีวิตของคนไทยที่ดำเนินมาในแบบสังคมจารีตเปลี่ยนแปลงมาเป็นแบบผสมผสานระหว่างจารีตกับสมัยใหม่ โดยถอดรหัสสำคัญให้เห็นว่ากลุ่มคนที่สามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคม คือ คนรวย นายทุน ข้าราชการและชนชั้นสูง ส่วนกลุ่มที่ไม่สามารถดำรงอยู่ได้คือ คนรุ่นเก่า เกษตรกร คนจนและชนชั้นล่าง โดยมีข้อสังเกตว่า กลุ่มคนที่ไม่สามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ไม่ว่าจะเป็นสังคมแบบใดก็ตาม คือ คนจนและเกษตรกร ประเด็นที่น่าสนใจคือ แนวคิดที่สามารถดำรงอยู่ได้เสมอคือ แนวคิดเกี่ยวกับการยึดมั่นในการประพฤติปฏิบัติตามกรอบศีลธรรมจารีต ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นลักษณะเฉพาะของสังคมไทยเป็นสังคมพุทธ

คำสำคัญ: นวนิยายไทย, โคลด เลวี่-สเตราส์, โครงสร้างนิยม

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล/ Email anchalee.pup@mahidol.ac.th
Lecturer of Thai Languages Program, Faculty of Liberal Arts, Mahidol University
anchalee.pup@mahidol.ac.th

The New Viridian Journal of Arts, Humanities and Social Sciences
ISSN 2773 - 8787

Abstract

This present study adopted structuralism theories on folklore studies proposed by Claude Lévi-Strauss to analyze Thai novels to investigate in-depth conflicts and to decode hidden messages via the idea of binary opposition, seeking to understand the implicit messages hidden behind the Thai novels (1932-1957). In this regard, the adoption of structuralism theories on folklore studies to analyze novels can be considered a cross-discipline study. The adaption is considered acceptable on the basis that folklores and novels are both narrative stories.

According to the study, the novels demonstrated the conflicting characterization of two groups of people—lower-class people and high-class people, intellectuals and/or capitalists—about social inequality. The data also showed the binary idea of the conflict between laypeople and authorities resulting from the political reform which greatly affected the way of living of Thai people. The old conservative society became a combination of conservation and modernity. The novels implied that while the rich, capitalists, intellectuals and high-class people usually survive changes happened in the society, the conservatives, old-fashioned, agricultural dependents, and lower-classes people did not. Additionally, it is also noticeable in the novels that people who could not live happily regardless of the characteristics of the society were agricultural dependents and poor people. Finally, the study implies an interesting notion about Thai society that repeatedly appeared in the novels; that is the adherence to traditions and customs which is one of the unique characteristics of Thai society.

Keywords: Thai novels, Claude Lévi-Strauss, structuralism

บทนำ

ที่ผ่านมาการศึกษานวนิยายไทยในช่วงเวลาพ.ศ. 2475 - 2500 ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมเพื่อมุ่งนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมในยุคสมัยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยมุ่งเน้นไปที่การศึกษาวรรณกรรมตามแนวทางวรรณกรรมเพื่อชีวิต เพื่อวิเคราะห์สาระสำคัญที่วรรณกรรมแต่ละเรื่องนำเสนอว่ามีความสัมพันธ์กับสังคมไทยขณะนั้นอย่างไร แต่การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการนำทฤษฎีโครงสร้างนิยมทางคติชนวิทยาของ โคลด เลวี่-สเตราส์ (Claude Lévi-Strauss) ที่ใช้ศึกษาข้อมูลประเภทตำนานเพื่อหาสารที่บรรพชนสื่อสารมาถึงคนรุ่นหลังผ่านระบบคิดแบบคู่ตรงข้ามมาประยุกต์ใช้กับข้อมูลที่เป็นวรรณกรรมประเภท นวนิยาย โดยพิจารณาว่าเรื่องราวแบบตำนานและนวนิยายต่างก็เป็นเรื่องเล่า (Narrative) และลักษณะของเนื้อเรื่องของนวนิยายที่มีความขัดแย้งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความปมความขัดแย้งในระดับลึกและเป็นการถอดรหัสผ่านความคิดในระบบคู่ตรงข้าม และเพื่อหาสาระสำคัญในระดับลึกที่ซ่อนในนวนิยายชุดนี้

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงเวลา พ.ศ.2475-2500 ตามแนวทางทฤษฎีโครงสร้างของโคลด เลวี่-สเตราส์ (Claude Lévi-Strauss)

ขอบเขตในการศึกษา

นวนิยายไทยในช่วงเวลา พ.ศ. 2475 - 2500 นับว่าเป็นเป็นช่วงยุครุ่งอรุณของนวนิยายไทย คือเริ่มมีลักษณะที่เป็นของตนเองชัดเจนและเข้าสู่ยุครุ่งเรืองเติบโต นับว่าเป็นการขยายตัวไปพร้อม ๆ กับสภาพสังคมภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ส่วนหลัง พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา จากสภาพการปกครองนักเขียนถูกจำกัดการแสดงความคิดเห็น ทำให้นักเขียนบางคนต้องเปลี่ยนแปลงแนวการเขียนเพื่อสวัสดิภาพส่วนตัว จึงนับว่าเป็นจุดหักเหของนวนิยายไทยในอีกช่วงเวลา ทั้งนี้ได้คัดเลือกนวนิยายจำนวนหนึ่งที่มีแนวเรื่องเชิงวิพากษ์สังคมที่นำมาศึกษามีจำนวน 31 เรื่อง ดังนี้ สงครามชีวิต (2475) สามชาย(2476) หนึ่งในร้อย (2477) อุบติเหตุ (2477) หญิงคนชั่ว (2480) ข้างหลังภาพ (2480) ผู้ดี (2480) เมืองนิมิต (2482) นี่แหละโลก (2482) ปักกิ่งนครแห่งความหลัง (2484) คนดีที่โลกไม่ต้องการ (2484) นักบุญ-คนบาป (2486) ชัยชนะของคนแพ้ (2486) แผ่นดินของเรา (2486) พันทิพา (2487) เทพราช (2487) ชั่วชีวิตหนึ่ง (2489) เราลิขิต-บนหลุมฝังศพของวาสิษฐี (2489) จนกว่าเราจะพบกันอีก (2493) วรรณกรรมชิ้นสุดท้าย (2493) พัทยา (2494) ทุ่งมหาราช (2494) แผ่นดินนี้ของใคร (2494) ความรักของวัลยา (2495) ปีศาจ (2496) เมืองนิมิต (2496) ระย้า (2496) ไผ่แดง (2496) แลไปข้างหน้า (2498) เลือดสีน้ำเงิน (2499) เลือกสีแดง (2500)

The New Viridian Journal of Arts, Humanities and Social Sciences
ISSN 2773 - 8787

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ที่ผ่านมา ได้มีการศึกษาวิจัยนวนิยายในสมัย พ.ศ.2475-2500 โดย ตรีศิลป์ บุญขจร (2542) ได้ศึกษาวิจัยความสัมพันธ์ของนวนิยาย โดยศึกษานวนิยายในสมัย พ.ศ. 2475-2500 กับสังคมไทย ผลการศึกษาสรุปได้ว่า สภาพการณ์ของสังคมและการเมืองมีอิทธิพลในการกำหนดทิศทาง และพัฒนาการของนวนิยายไทยอย่างเด่นชัด การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองมีผลกระทบทำให้เกิดพัฒนาการของนวนิยาย นักเขียนบางส่วนจึงมีจุดมุ่งหมายแน่วแน่ในการเขียนนวนิยายเพื่อสร้างสรรค์อิทธิพลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคมไปสู่สภาพที่ดีกว่า ส่วน เอมอร หิรัญราช (2521) ศึกษาทัศนะทางสังคมในนวนิยายไทยสมัยรัชกาลที่ 7 ได้สรุปไว้ว่า จากการศึกษาสภาพสังคมและบทบาทของนวนิยายในสมัยรัชกาลที่ 7 เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ทัศนะทางสังคมในนวนิยายไทยสมัยดังกล่าว พบว่าสังคมไทยซึ่งมีลักษณะเป็นสังคมแบบจารีตประเพณีมาแต่เดิมมีการปรับสภาพใหม่ภายหลังได้รับอิทธิพลตะวันตก อิทธิพลที่ได้รับคืออิทธิพลด้านการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ด้านการเมืองมีการปรับปรุงรูปแบบการปกครองและการบริหาร ด้านเศรษฐกิจมีระบบการค้าเสรีอันเป็นรากฐานของการเติบโตของชนชั้นกลาง ส่วนทางด้านวัฒนธรรมมีการรับ ศิลปวิทยาการสมัยใหม่ของตะวันตกผ่านทางการศึกษาแผนใหม่ทั้งในประเทศและนอกประเทศ อิทธิพลจากตะวันตกเปิดโอกาสให้คนในสังคมมีความเคลื่อนไหวทางความคิดที่ก้าวหน้าขึ้นและเริ่มเรียกร้องสิทธิเสรีภาพมากขึ้น ด้านวรรณกรรมมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและเนื้อหาจากลักษณะที่สอดคล้องกับสังคมแบบเดิมมาเป็นการรับรูปแบบการประพันธ์ของตะวันตกคือ นวนิยาย และเนื้อหาเริ่มเปลี่ยนมาสนองวัตถุประสงค์ของชนชั้นกลางและชนรุ่นใหม่ และ ทำนอง วงศ์พุธ (2548) ศึกษาลักษณะร่วมของนวนิยายไทยในยุคเริ่มต้น (2472-2500) โดยพิจารณาว่านวนิยายไทยในช่วงที่เห็นชัดว่ามีลักษณะเป็นของตนเอง คืออยู่ในระยะก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยจนถึงก่อนที่สังคมไทยจะตกอยู่ในระบอบเผด็จการ ลักษณะเฉพาะยุคคือการให้ความสำคัญกับคุณสมบัติภายในของมนุษย์ในแง่ความรับผิดชอบกับการเน้นคุณค่าของมนุษย์ในแง่ความรับผิดชอบต่อหน้าที่และการอุทิศตนเพื่อผู้อื่น

จะเห็นว่า ที่ผ่านมาการศึกษานวนิยายไทยในช่วงเวลาพ.ศ. 2475 - 2500 ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมเพื่อมุ่งนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมในยุคสมัยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยมุ่งเน้นไปที่การศึกษาวรรณกรรมที่กล่าวถึงสังคมและการดำเนินชีวิต เพื่อวิเคราะห์สาระสำคัญที่วรรณกรรมแต่ละเรื่องนำเสนอ

แนวทางในการศึกษาตำนานปรัมปราของโคลด เลวี่-สเตราส์

โคลด เลวี่-สเตราส์ เห็นว่าโครงสร้างความคิดของชนดั้งเดิมกับของคนในปัจจุบันซึ่งอยู่ในยุคที่คิดอย่างเป็นวิทยาศาสตร์นั้นเป็นโครงสร้างเดียวกันนั่นคือ โครงสร้างของความคิดมนุษย์หรือ human mind มีคุณสมบัติและศักยภาพอย่างเดียวกัน หากแต่มนุษย์ในต่างยุคต่างสมัยต่างสถานที่ ได้ใช้ศักยภาพนี้ไปในทิศทางและรูปแบบที่แตกต่างกัน (ปริตตา เฉลิมเผ่าอนันตกูล, 2533: 48) โคลด เลวี่-สเตราส์ ได้อธิบายให้เห็นว่าชนพื้นเมืองได้พยายามอธิบายธรรมชาติและจักรวาลโดยผ่านเรื่องเล่าที่เป็นตำนานปรัมปรา เมื่อนำตำนานปรัมปราเรื่องต่าง ๆ ทั้งหมดนี้มารวมกันก็จะเห็นกระบวนการคิดแบบดั้งเดิมที่เป็นองค์รวมเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาลในทัศนะของชนพื้นเมืองดั้งเดิม แม้ว่าเนื้อหาในตำนานไม่สามารถเป็นไปได้ในโลกแห่งความเป็นจริง โคลด เลวี่-สเตราส์ ได้

อธิบายว่านั่นเป็นเพราะเรื่องราวในตำนานเป็นการใช้ภาษาที่เป็นสัญลักษณ์หรือเป็นรหัสที่ต้องทำการถอดรหัสจึงจะสามารถเข้าใจได้ซึ่งเป็นการพยายามเข้าใจกับวิธีคิดแบบตำนานปรัมปรา (ศิราพร ณ ถลาง, 2548: 245)

จากการศึกษาวิเคราะห์ตำนานต่าง ๆ โคลด เลวี่-สเตราส์ กล่าวว่า ระบบคิดของชนพื้นเมืองดั้งเดิมมีโครงสร้างความคิดแบบคู่ตรงข้าม (binary system) ซึ่งไม่แตกต่างจากระบบคิดของมนุษย์ในยุคสมัยวิทยาศาสตร์ถือว่าเป็นระบบคิดที่มีโครงสร้างเดียวกันที่เป็นสากลของมนุษยชาติ (ศิราพร ณ ถลาง: 2548) ตำนานปรัมปราทั่วโลกมีเนื้อหาคล้ายกัน คือ เกี่ยวกับธรรมชาติ-อำนาจเหนือธรรมชาติ มักมีวิธีการผูกเรื่องและเลือกตัวละครที่มีลักษณะเป็น คู่ตรงข้าม ถ้าเช่นนั้นตำนานปรัมปราในสังคมต่าง ๆ ก็ย่อมสะท้อนวิธีคิดของมนุษย์ที่เป็นสากล แม้ว่าเนื้อหาเรื่องราวในตำนานอาจฟังดูไม่มีเหตุผลและเป็นไปไม่ได้ในหลักวิทยาศาสตร์ แต่วิธีคิดในตำนานปรัมปราเป็นตรรกะอีกแบบหนึ่งที่ โคลด เลวี่-สเตราส์ เรียกว่าเป็น primitive logic หรือ primitive thinking (ศิราพร ณ ถลาง: 2548) ดังนั้น ตามแนวคิดของ โคลด เลวี่-สเตราส์ การศึกษาตำนานปรัมปราเป็นการศึกษาระบบคิดสากลของมนุษย์ผ่านตรรกะของชนชั้นดั้งเดิมที่สะท้อนผ่านตำนานปรัมปรา ระบบคิดสากลดังกล่าวมีลักษณะพื้นฐานเป็นคู่ตรงข้าม โดยเห็นว่าตำนานปรัมปราเป็นเรื่องเล่าที่สื่อด้วยภาษาและส่งสารที่มีความหมายในระดับจิตไร้สำนึก ความหมายดังกล่าวเป็นเรื่องของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมวัฒนธรรมนั้น ๆ (ปรมินท์ จารุวร, 2549)

ทั้งนี้ โคลด เลวี่-สเตราส์ ต้องการจะบอกว่าเนื้อหาของตำนานปรัมปราเต็มไปด้วย “รหัส” (code) ที่ต้องพยายามถอด (decode) ให้ได้จึงจะนำไปสู่การเข้าใจสาระสำคัญ (message) ที่เป็นความในใจอันเป็นความขัดแย้งในใจเปรียบเสมือนคนที่ลังเลไม่แน่ใจ มีลักษณะที่กลับไปกลับมา เพราะคำตอบมีทั้งแง่บวกและแง่ลบ ซึ่งการคิดในลักษณะนี้เป็นการคิดที่แยกเป็น 2 ขั้ว หรือที่เรียกว่าเป็นระบบคิดแบบคู่ตรงข้าม (binary opposition) วิธีการที่จะหาคู่ตรงข้ามให้ได้ก็คือค้นหาอะไรที่ปรากฏซ้ำ ๆ ในตำนานเรื่องนั้น ๆ หรือถ้าหน่วยของการวิเคราะห์ตำนานทั้งวัฒนธรรมก็ต้องค้นหาคู่ตรงข้ามที่ปรากฏซ้ำ ๆ กันในตำนานหลาย ๆ เรื่องในวัฒนธรรมนั้น จึงจะสามารถสรุปสารอันเป็นความในใจของบรรพชนผู้ส่งสารได้ (ศิราพร ณ ถลาง, 2548)

ผลการศึกษา

จากการศึกษานวนิยายทั้งหมด 31 เรื่อง สามารถนำมาจำแนกตามสาระสำคัญได้เป็นจำนวน 10 ประเด็น คือ 1) การทำประโยชน์และเสียสละเพื่อส่วนรวม 2) ภายหลังรับอิทธิพลตะวันตกทำให้ผู้หญิงมีลักษณะที่แตกต่างไปจากเดิม 3) ความมีมนุษยธรรมต่อมนุษย์ด้วยกัน 4) สังคมชนบทที่เปลี่ยนแปลงไป 5) แนวคิดทางการเมืองในอุดมคติ 6) ศีลธรรมและจริยธรรมตามที่สังคมกำหนด 7) ความเหลื่อมล้ำระหว่างชนชั้น 8) ค่านิยมที่เห็นเงินเป็นใหญ่ 9) ความแตกต่างทางความคิดในระบอบการปกครอง 10) ผลกระทบของสงครามที่มีต่อคนในสังคม จากสาระสำคัญทั้ง 10 ประเด็นนี้ จะเห็นว่านวนิยายกลุ่มนี้ได้เสนอเรื่องราวปัญหาของสังคมในประเด็นเรื่องของความขัดแย้งกันในเรื่องแตกต่างทางชนชั้น การเปลี่ยนแปลงของวิถีในการดำเนินชีวิตในสังคมสมัยใหม่ การเสียสละเพื่อส่วนรวมและแนวทางในการปกครองประเทศ

จากการจำแนกเนื้อหาตามกลุ่มที่มีสาระสำคัญของเรื่องแนวเดียวกันนี้ผู้วิจัยจะได้นำไปวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในเชิงคู่ตรงข้ามและลักษณะของคู่ตรงข้าม ดังต่อไปนี้

The New Viridian Journal of Arts, Humanities and Social Sciences
ISSN 2773 - 8787

1. คู่ตรงข้ามที่ปรากฏในนวนิยาย

จากที่กล่าวมา โคลด เลวี่-สเตราส์ ต้องการจะบอกว่าเนื้อหาของตำนานปรัมปราเต็มไปด้วย “รหัส” ที่ต้องพยายามถอดให้ได้จึงจะนำไปสู่การเข้าใจสารที่เป็นความในใจอันเป็นความขัดแย้งในใจเปรียบเสมือนคนที่ลังเลไม่แน่ใจ มีลักษณะที่กลับไปกลับมาเพราะคำตอบมีทั้งแง่บวกและแง่ลบ ซึ่งการคิดในลักษณะนี้เป็นการคิดที่แยกเป็น 2 ขั้ว หรือที่เรียกว่าเป็นระบบคิดแบบคู่ตรงข้าม (binary opposition) วิธีการที่จะหาคู่ตรงข้ามให้ได้ก็คือค้นหาอะไรที่ปรากฏซ้ำ ๆ ในตำนานเรื่องนั้น ๆ หรือถ้าหน่วยของการวิเคราะห์ตำนานทั้งวัฒนธรรมก็ต้องค้นหาคู่ตรงข้ามที่ปรากฏซ้ำ ๆ กันในตำนานหลาย ๆ เรื่องในวัฒนธรรมนั้น จึงจะสามารถสรุปสารอันเป็นความในใจของบรรพชนผู้ส่งสารได้ (ศิราพร ณ ถลาง: 2548)

จากการการวิเคราะห์แก่นเรื่องหลักทั้ง 10 แก่นเรื่องได้แสดงให้เห็นว่าคนในสังคมเกิดความขัดแย้งกันในเรื่องของชนชั้น วิถีในการดำเนินชีวิตและแนวทางในการปกครองประเทศ ซึ่งความขัดแย้งในนวนิยายเกิดมาจากความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเป็นคู่ตรงข้าม จากการพิจารณาแก่นเรื่องและนำมาวิเคราะห์คู่ตรงข้ามในนวนิยายพบว่า คู่ตรงข้ามในนวนิยายจะปรากฏอย่างชัดเจนว่าเป็นคู่ตรงข้ามของฝ่ายตัวละครเอก (Hero-Heroine) กับฝ่ายตัวละครปฏิปักษ์ (Antagonist) สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ คู่ตรงข้ามระหว่างตัวละคร – ตัวละคร และคู่ตรงข้ามระหว่างแนวคิด - แนวคิด คือ คู่ตรงข้ามที่มีลักษณะเป็นแนวคิดของตัวละครเอกมีความขัดแย้งกับแนวคิดของตัวละครปฏิปักษ์ เป็นการปะทะกันระหว่างความคิดของคน 2 ฝ่ายที่มีความคิดเห็นทางด้านการดำเนินชีวิตและแนวทางการปกครอง

จากคู่ตรงข้ามที่วิเคราะห์ได้นี้จะนำไปใช้พิจารณาแบบกระบวนทัศน์เพื่อหาสาระสำคัญและข้อขัดแย้งจากนวนิยาย

2. สารสำคัญจากกระบวนทัศน์ของตัวละครและแนวคิดในนวนิยาย

การศึกษาการสื่อความหมายของนวนิยายได้มีวิธีการศึกษาหลากหลายทาง เพื่อที่จะทำความเข้าใจความหมายของนวนิยายแต่ละเรื่องหรือนวนิยายในแต่ละยุคสมัย แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์สารสำคัญของนวนิยายตามแนวทางโครงสร้างซึ่งน่าจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะนำไปสู่การเข้าใจสารสำคัญของนวนิยายนอกจากวิธีการวิเคราะห์ผ่านความขัดแย้งที่มีลักษณะเป็นคู่ตรงข้ามแล้ว ยังได้มีการศึกษาในเชิงกระบวนทัศน์หรือชุดความคิด (paradigm) ที่หมายถึงชุดความคิดชุดหนึ่ง เช่น ชุดความคิดเรื่องดอกไม้สีขาว ก็อาจประกอบด้วย ดอกมะลิ ดอกแก้ว ดอกโมก ดอกปีบ (ศิราพร ณ ถลาง: 2548)

ตามปรกติแล้วการศึกษาตัวละครจะเป็นการนำตัวละครมาศึกษาและก็ศึกษาลักษณะของตัวละครนั้น ๆ ทีละตัว แต่หากนำตัวละครมาพิจารณาตามแนวทางโครงสร้างโดยการพิจารณาเชิงกระบวนทัศน์ก็จะทำให้สามารถวิเคราะห์หาความหมายของตัวละครในนวนิยายที่มีลักษณะเป็นองค์รวมได้ ซึ่งน่าจะนำไปสู่การถอดรหัสสารสำคัญของในนวนิยายกลุ่มนี้ได้ ดังที่ได้นำมาจำแนกเป็น 2 กระบวนทัศน์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

2.1 **กระบวนทัศน์ตัวละคร**

โคลด เลวี่-สเตราส์ ได้ศึกษาตำนานปรัมปราตามแนวทางโครงสร้าง โดยได้ศึกษาเพื่อที่จะพยายามทำความเข้าใจหรือค้นหาสารที่บรรพบุรุษได้แสดงไว้เป็นภาษาสัญลักษณ์ ซึ่งวิธีการส่งสารผ่านตำนานปรัมปราจากบรรพชนนั้น ได้มีผู้ที่พยายามตีความและอธิบายความคิดของโคลด เลวี่-สเตราส์ โดยอธิบายว่าความในใจใด ๆ ก็ตามที่บรรพชนต้องการจะสื่อสาร ถ้าต้องมีการพูดซ้ำ ๆ หรือเปลี่ยนคำพูดโดยใช้คำต่าง ๆ ที่อยู่ในกลุ่มความคิดเดียวกันก็จะทำให้ผู้รับสารเข้าใจสิ่งที่ผู้ส่งสารต้องการจะบอกได้

ตารางที่ 1 ตัวอย่างกระบวนทัศน์ตัวละครเอก-ตัวละครปฏิปักษ์

เรื่อง	ตัวละครเอก	ตัวละครปฏิปักษ์
สงครามชีวิต	ชนชั้นล่าง	ชนชั้นสูง
หญิงคนชั่ว	ชนชั้นล่าง	ชนชั้นสูง
นี่แหละโลก	ชนชั้นล่าง	ชนชั้นสูง
แผ่นดินนี้ของใคร	คนชนบท (ชาวนา,เกษตรกร)	ข้าราชการ
เลือดสีน้ำเงิน	คนชนบท (ชาวนา,เกษตรกร)	ข้าราชการ
ระย้า	คนชนบท	นายทุน
ทุ่งมหาราช	คนชนบท	นายทุน
เลือดสีแดง	คนจน	นายทุน
หนึ่งในร้อย	ผู้หญิงที่มีความคิดสมัยใหม่	คนที่มีความคิดแบบสมัยเก่า
อุบัติเหตุ	ผู้หญิงที่มีความคิดสมัยใหม่	คนที่มีความคิดแบบสมัยเก่า
แผ่นดินนี้ของเรา	คนที่มีความคิดสมัยใหม่	คนที่มีความคิดแบบสมัยเก่า
ความรักของวัลยา	ปัญญาชน	ชนชั้นสูง
ปีศาจ	ปัญญาชน, ชนชั้นล่าง	ชนชั้นสูง
คนดีที่โลกไม่ต้องการ	สื่อมวลชน, นักเขียน	รัฐบาล
ชัยชนะของคนแพ้	สื่อมวลชน, นักเขียน	รัฐบาล

จากตัวอย่างในตารางที่ 1 กระบวนทัศน์ตัวละครเอกหรือตัวละครหลักสำคัญของเรื่อง โดยคนกลุ่มนี้มีลักษณะดังต่อไปนี้

- ชนชั้นล่าง
- ชาวชนบท, ชาวนา,เกษตรกร
- นักศึกษา,ปัญญาชน
- ผู้หญิงยุคใหม่
- สื่อมวลชน (นักเขียน)

The New Viridian Journal of Arts, Humanities and Social Sciences
ISSN 2773 - 8787

จากกระบวนทัศน์ตัวละครเอก กลุ่มคนต่าง ๆ เหล่านี้เป็นกลุ่มที่มีฐานะยากจน เป็นกลุ่มคนที่ได้รับการศึกษาและกลุ่มคนที่ไม่ได้รับการศึกษา แต่ที่เหมือนกันคือในความสัมพันธ์เชิงคู่ตรงข้าม กลุ่มคนเหล่านี้จะเป็นกลุ่มคนที่เป็นผู้ถูกกระทำจากอีกฝ่ายหนึ่ง กระบวนทัศน์ตัวละครกลุ่มนี้จึงน่าจะเป็นการแสดงเสียงประสานที่ต้องการจะสื่อสารเสมือนตัวแทนของกลุ่มคนฝ่ายหนึ่ง

จากตัวอย่างในตารางที่ 1 กระบวนทัศน์ของตัวละครที่เป็นตัวละครปฏิปักษ์ก็จะเป็นตัวละครอีกกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทเด่น เป็นตัวละครฝ่ายตรงข้ามกับตัวละครเอกมีหน้าที่ขัดแย้งหรือต่อต้านฝ่ายตัวละครเอก จะเห็นได้ว่ามีความหลากหลายเช่นกัน ดังต่อไปนี้

- ชนชั้นสูง
- ข้าราชการ
- พ่อค้า,นายทุน
- คนรวย
- ผู้ชาย-ผู้หญิงยุคเก่า
- รัฐบาล

จากกระบวนทัศน์ตัวละครปฏิปักษ์ กลุ่มคนต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นกลุ่มคนที่มีฐานะร่ำรวย ฐานะทางสังคมสูง มีอำนาจต่อผู้อื่น ทั้งอำนาจทางสังคม อำนาจทางกฎหมายและอำนาจทางเศรษฐกิจ และในความสัมพันธ์เชิงคู่ตรงข้าม กลุ่มคนเหล่านี้จะเป็นฝ่ายกระทำกับอีกฝ่ายหนึ่ง กระบวนทัศน์ตัวละครกลุ่มนี้จึงน่าจะเป็นการแสดงเสียงประสานที่ต้องการจะสื่อสารเสมือนตัวแทนของกลุ่มคนอีกฝ่ายหนึ่งที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับกลุ่มคนในกระบวนทัศน์ตัวละครเอก

ทั้งนี้ จากกระบวนทัศน์ตัวละครทั้งสองกระบวนทัศน์ข้างต้นนี้ อาจแสดงให้เห็นว่าสังคมในขณะนั้นได้แบ่งกลุ่มคนออกเป็นสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ถูกกระทำก็จะมีทั้งคนชนชั้นล่าง คนชนบท ชาวนา เกษตรกร นักศึกษา ปัญญาชน ผู้หญิงสมัยใหม่และนักสื่อสารมวลชน ส่วนอีกฝ่ายเป็นผู้กระทำจะมีชนชั้นสูง ข้าราชการ พ่อค้า นายทุน คนรวย รัฐบาล จากการพิจารณาเชิงกระบวนทัศน์แสดงให้เห็นว่าฝ่ายผู้ถูกกระทำและฝ่ายผู้กระทำเป็นกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางด้านชนชั้นและอาชีพ แต่ทั้งนี้ถ้าพิจารณาลงไปอีกจะเห็นว่าผู้ถูกกระทำก็จะจำแนกได้อีกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่หนึ่งจะเป็นชนชั้นล่างมีฐานะยากจนหรือเป็นคนชนบท ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งจะเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีฐานะยากจนแต่ได้รับการศึกษาจากในและต่างประเทศ ส่วนฝ่ายผู้กระทำจะเป็นกลุ่มคนที่มีอำนาจทางการปกครองทางสังคมและมีฐานะร่ำรวย ซึ่งน่าจะเป็นแสดงให้เห็นว่า นวนิยายไทยในสมัย พ.ศ.2475-2500 ได้เสนอให้เห็นความขัดแย้งของประชาชน 2 กลุ่ม คือกลุ่มแรกเป็นคนชนชั้นล่างกับกลุ่มปัญญาชน ส่วนกลุ่มที่สองเป็นชนชั้นสูงและคนที่มีฐานะร่ำรวย เป็นความขัดแย้งในเรื่องของความไม่เท่าเทียมกันทางชนชั้นเป็นประเด็นสำคัญ

2.2 กระบวนทัศน์แนวคิดของตัวละคร

ในนวนิยายนอกจากตัวละครซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักแล้ว แนวคิดของเรื่องหรือแนวคิดของตัวละครก็เป็นสิ่งที่มีความสำคัญช่วยส่งให้เรื่องมีความน่าสนใจและเป็นการนำเสนอสารที่ผู้แต่งต้องการจะ

สื่อสาร ตามปรกติการศึกษาแนวคิดก็จะเป็นการพิจารณาว่าตัวละครแต่ละตัวมีแนวคิดอย่างใดบ้าง แต่การศึกษาในเชิงประบวนทัศน์น่าจะช่วยให้เข้าใจแนวคิดในลักษณะองค์รวมได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งน่าจะนำไปสู่การถอดรหัสสารที่ซ่อนอยู่ในนวนิยายได้ ดังที่ได้นำมาจัดจำแนกเป็น 2 กระบวนทัศน์ ดังนี้

ตารางที่ 2 ตัวอย่างกระบวนทัศน์แนวคิดตัวละครเอก-ตัวละครปฏิปักษ์

เรื่อง	ตัวละครเอก	ตัวละครปฏิปักษ์
สามชาย	ค่านิยมในการประกอบอาชีพค้าขาย	ค่านิยมในการประกอบอาชีพรับราชการ
ข้างหลังภาพ	การดำเนินชีวิตในสังคมจารีต	การดำเนินชีวิตในสังคมแบบใหม่
ผู้ดี	ความเป็นผู้ดีที่กำหนดโดยพฤติกรรม	ความเป็นผู้ดีที่กำหนดโดยชาติกำเนิด ฐานะ
ชั่วชีวิตหนึ่ง	วิถีการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย	วิถีการดำเนินชีวิตแบบฟุ้งเฟ้อ
เราลิขิต-บนหลุมฝังศพวาสิษฐี	การดำเนิดชีวิตแบบพึ่งพาอาศัยกัน	การดำเนินชีวิตแบบไม่ยุ่งเกี่ยวกัน
เทพราช	วิถีการดำเนินชีวิตแบบชนบท	วิถีการดำเนินชีวิตแบบเมือง
แลไปข้างหน้า	วิถีการดำเนินชีวิตแบบชนบท	วิถีการดำเนินชีวิตแบบเมือง
ระย้า	วิถีการดำเนินชีวิตคนชนบท	วิถีทางนายทุน
ความรักของวัลยา	ความคิดแบบสังคมใหม่	ความคิดแบบสังคมเก่า
อุบัติเหตุ	ความคิดแบบสังคมใหม่	ความคิดแบบสังคมเก่า
จนกว่าเราจะพบกันอีก	ความคิดแบบสังคมใหม่	ความคิดแบบสังคมเก่า
คนดีที่โลกไม่ต้องการ	การกระทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม	การทำเพื่อประโยชน์ส่วนตัว
นักบุญ-คนบาป	ผู้ที่ยอมเสียสละเพื่อส่วนรวม	ที่เห็นแต่ประโยชน์ส่วนตน
ชัยชนะของคนแพ้	การกระทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม	การกระทำประโยชน์เพื่อส่วนตัว
แผ่นดินของเรา	การปฏิบัติตามความต้องการส่วนตัว	กรอบศีลธรรม จารีต
พันทิพา	การปฏิบัติตามความต้องการส่วนตัว	กรอบศีลธรรม จารีต
วรรณกรรมชิ้นสุดท้าย	ฝ่ายนิยมฝ่ายสัมพันธมิตร	ฝ่ายนิยมฝ่ายอักษะ
เมืองนิมิตร(เรียมเอง)	ฝ่ายนิยมสัมพันธมิตร	ฝ่ายนิยมอักษะ
พัทยา	ฝ่ายนิยมฟาสซิสม์	ฝ่ายนิยมโซเชียลลิสม์
ไผ่แดง	ความคิดแบบประชาธิปไตย	ความคิดแบบคอมมิวนิสต์
เมืองนิมิตร (ม.ร.ว.นิมิตรมงคล นวรัตน์)	อุดมการณ์ทางการเมืองในอุดมคติ	แนวทางทางการเมืองของรัฐบาล
ปักกิ่งนครแห่งความหลัง	การมีเสรีภาพของประชาชน	การควบคุมและจำกัดเสรีภาพของประชาชนโดยรัฐบาล

The New Viridian Journal of Arts, Humanities and Social Sciences
ISSN 2773 - 8787

กระบวนทัศน์แนวคิดตัวละครเอกเป็นการแสดงเสียงประสานที่เป็นการสื่อสารหรือแสดงให้เห็นว่ากลุ่มคนกลุ่มนี้ที่เป็นฝ่ายผู้ถูกกระทำมีแนวคิดที่ต้องการความเท่าเทียมกัน ในสังคมไม่ควรมีการแบ่งแยกชนชั้น เพราะทำให้คนชนบทถูกจำกัดให้เป็นชนชั้นล่างและได้รับการดูถูกเหยียดหยามจากคนเมืองถูกเอารัดเอาเปรียบจากพวกนายทุน มีแนวคิดในเรื่องของค่านิยมในการทำงานที่เปลี่ยนไปคือหันมาทำอาชีพค้าขายแทนที่จะต้องรับราชการซึ่งเป็นอาชีพที่เสมือนสงวนไว้ให้คนชนชั้นสูงเท่านั้น ด้านแนวคิดทางการเมืองได้เสนอว่ามีความต้องการระบอบการปกครองที่ให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนอย่างแท้จริง และต่อต้านระบอบการปกครองที่ผู้ใดผู้หนึ่งมีอำนาจเด็ดขาดแต่ผู้เดียว นอกจากนี้ยังได้เสนอแนวคิดที่ว่ามนุษย์ควรมีความสามัคคีมีมนุษยธรรมต่อกันเห็นใจกัน และชีวิตที่มีคุณค่าก็คือการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากกว่าการเห็นแต่ประโยชน์ส่วนตน

กระบวนทัศน์แนวคิดตัวละครปฏิปักษ์เป็นการแสดงเสียงประสานที่เป็นการสื่อสารหรือแสดงให้เห็นว่ากลุ่มคนกลุ่มนี้ที่เป็นผู้กระทำมีแนวคิดว่า ในขณะที่คนกลุ่มหนึ่งต้องการสิทธิเสรีภาพความเท่าเทียมกันทางชนชั้น แต่คนอีกกลุ่มหนึ่งกลับต้องการยึดระบบการแบ่งแยกชนชั้นให้ดำรงอยู่ต่อไปในสังคม โดยเห็นว่าเมื่อมีชาติกำเนิดและฐานะที่แตกต่างกัน ดังนั้นสถานะทางสังคมจึงควรแตกต่างกันด้วยซึ่งก็จะเป็นพวกชนชั้นสูง คนเมืองนายทุนหรือข้าราชการ และคนกลุ่มนี้ก็จะห่วงแต่ผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก ทางด้านการปกครองก็เห็นว่าสังคมควรมีผู้ใดผู้หนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่มีอำนาจในการควบคุมดูแลคนอื่น ๆ และเห็นว่าคนในสังคมไม่จำเป็นต้องมีสิทธิเท่าเทียมกัน

จากการวิเคราะห์ตัวละครและแนวคิดทั้ง 4 กระบวนทัศน์ข้างต้น แสดงให้เห็นถึงเสียงประสาน 4 กลุ่ม กล่าวคือ

กลุ่มที่ 1 เสียงประสานจากตัวละครในกระบวนทัศน์ตัวละครเอก

กลุ่มที่ 2 เสียงประสานจากตัวละครในกระบวนทัศน์ตัวละครปฏิปักษ์

กลุ่มที่ 3 เสียงประสานของแนวคิดตัวละครในกระบวนทัศน์แนวคิดตัวละครเอก

กลุ่มที่ 4 เสียงประสานของแนวคิดตัวละครในกระบวนทัศน์แนวคิดตัวละครปฏิปักษ์

จากเสียงประสานทั้ง 4 กลุ่มนี้ จึงพอจะจับสารสำคัญที่ถ่ายทอดผ่านตัวละครและแนวคิดของตัวละครในนวนิยายได้ว่า ก่อนปี พ.ศ.2475 สภาพสังคมไทย คนในสังคมถูกแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มผู้ที่มีอำนาจกับกลุ่มผู้ที่ไม่มีอำนาจ แต่เมื่อมาถึงสมัย พ.ศ.2475-2500 สภาพสังคมไทยอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย และอยู่ในช่วงของการไหล่บ่าของวัฒนธรรมต่างชาติ ทำให้กลุ่มคนทั้ง 2 กลุ่มได้รับผลกระทบ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสถานภาพและบทบาทของกลุ่ม โดยกลุ่มคนที่มีอำนาจก็พยายามที่จะรักษาอำนาจและคงสถานภาพของตนไว้ ส่วนคนที่ไร้อำนาจก็ได้พยายามที่จะเรียกร้องหาสิทธิ เสรีภาพ ความเท่าเทียมกันในสังคม ทั้งนี้อาจสรุปเป็นคู่ตรงข้ามหลักได้ คือ เป็นความขัดแย้งระหว่าง ผู้ไร้อำนาจ – ผู้มีอำนาจ

จากการวิเคราะห์ตัวละครและแนวคิดเชิงกระบวนทัศน์จะเห็นได้ว่าตัวแปรที่สำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการขัดแย้ง คือ วิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงเนื่องมา จากการเปลี่ยนแปลงการปกครองและการไหล่บ่าทางวัฒนธรรมต่างชาติ ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยที่ดำเนินมาในแบบสังคมจารีตเกิดการเปลี่ยนแปลงมาเป็นวิถีการดำเนินชีวิตแบบผสมผสานระหว่างจารีตกับสมัยใหม่

3. สารสำคัญจากกระบวนทัศน์

นอกจากการอ่านสารตามเสียงประสานในแนวตั้ง (paradigm) แล้ว โคลด เลวี่-สเตราส์ยังได้มีวิธีวิเคราะห์ถอดรหัสภาษาตำนานปรัมปรา โดยการใช้วิธีการแยกหน่วยการวิเคราะห์ออกเป็นส่วนย่อย ๆ แล้วค่อย ๆ ดูความสัมพันธ์ของส่วนย่อยเพื่อให้ได้ภาพรวมอีกทีหนึ่ง (ศิราพร ณ ถลาง: 2548) โคลด เลวี่-สเตราส์ ได้แยกส่วนตำนานและจัดกลุ่มพฤติกรรมที่มีลักษณะซ้ำ ๆ กันเข้าไว้ด้วยกันในแนวตั้งและเรียกพฤติกรรมซ้ำ ๆ เช่นนี้ว่า mythemes แล้วก็พยายามอธิบายความสัมพันธ์ของ mythemes เหล่านั้น (ดูรายละเอียดเรื่องการอ่านตามเสียงประสานแนวตั้งเพิ่มเติมได้จาก ศิราพร ณ ถลาง (2548))

ผู้วิจัยจะนำแนวคิดและวิธีการศึกษาตำนานปรัมปราของเลวี่-สเตราส์ ดังกล่าว มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ตัวละครและแนวคิดในนวนิยาย โดนเห็นปฏิสัมพันธ์ความขัดแย้งในประเด็นที่ว่า ในขณะที่สภาพสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงของวิถีสังคมจากวิถีสังคมแบบจารีตกับวิถีสังคมแบบจารีตสมผสานกับวิถีสังคมแบบสมัยใหม่ คนในสังคมในกลุ่มต่าง ๆ จะสามารถดำรงอยู่ได้อย่างไรและในลักษณะใด สามารถสรุปออกมาได้ดังนี้

3.1 กลุ่มคนที่แสดงให้เห็นว่าสามารถดำรงอยู่ได้และไม่สามารถดำรงอยู่ได้สังคม

แบ่งออกได้เป็น 4 กระบวนทัศน์ ตามรายละเอียดในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 กระบวนทัศน์กลุ่มคนที่แสดงให้เห็นว่าสามารถดำรงอยู่ได้และไม่สามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมไทย

วิถีสังคมแบบจารีต		วิถีสังคมแบบจารีตผสมผสาน วิถีสังคมแบบใหม่	
แถวที่ 1	แถวที่ 2	แถวที่ 3	แถวที่ 4
กลุ่มคนที่ดำรงอยู่ได้ (+)	กลุ่มคนที่ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ (-)	กลุ่มคนที่ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ (-)	กลุ่มคนที่ดำรงอยู่ได้ (+)
ข้าราชการ	คนชนบท ชาวนา, เกษตรกร	คนชนบท ชาวนา, เกษตรกร	ข้าราชการ
คนรวย นายทุน	คนจน	คนจน	คนรวย นายทุน
ชนชั้นสูง	ชนชั้นล่าง ชนชั้นกลาง	ชนชั้นล่าง	ชนชั้นกลาง ชนชั้นสูง
คนรุ่นเก่า ผู้หญิงยุคเก่า	ผู้หญิงยุคใหม่	ชนชั้นสูง คนรุ่นเก่า ผู้หญิงยุคเก่า	นักศึกษา,ปัญญาชน สื่อมวลชน(นักเขียน) ผู้หญิงยุคใหม่

The New Viridian Journal of Arts, Humanities and Social Sciences
ISSN 2773 - 8787

จากกระบวนทัศน์ทั้ง 4 กระบวนทัศน์แสดงให้เห็นสารสำคัญที่อาจจะสื่อออกมาได้ว่าในสภาพสังคมไทยที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่นี้ การดำเนินชีวิตของคนไทยก็เกิดการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน โดยเป็นการปะทะกันระหว่างการที่จะดำรงรักษาวิถีแบบจารีตหรือการก้าวไปสู่การเป็นวิถีสังคมแบบผสมผสานระหว่างแบบจารีตกับวิถีสังคมแบบใหม่ ซึ่งผู้คนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมต่างก็ได้รับผลกระทบจากการเคลื่อนไหวของสังคมในด้านต่าง ๆ กัน

วิถีสังคมแบบจารีต เป็นสังคมที่มีการแบ่งชนชั้นตามชาติกำเนิดและฐานะ กลุ่มคนที่สามารถดำรงอยู่ได้มีความสุขและสะดวกสบายในชีวิตคือ คนที่มีชนชั้นสูง มีฐานะสูง ข้าราชการที่มีอำนาจ และคนที่พึงพอใจความเป็นสังคมจารีต ส่วนคนที่ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ ดำเนินชีวิตได้ยากลำบาก คือ คนที่มีฐานะยากจน ชนชั้นล่าง ชาวนาเกษตรกร

วิถีสังคมแบบจารีตผสมผสานวิถีสังคมแบบใหม่ เป็นสังคมที่ลดความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นลง ให้ความเท่าเทียมกันซึ่งทำให้เกิดคนกลุ่มใหม่ขึ้นมาคือนักศึกษาและปัญญาชน นักเขียน ผู้หญิงสมัยใหม่และคนกลุ่มเดิมบางกลุ่ม คือ ชนชั้นกลาง ข้าราชการ คนรวย นายทุนและชนชั้นสูง (จำนวนหนึ่ง) ที่จะสามารถดำรงอยู่ในสังคมแบบนี้ได้ ส่วนคนที่ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ คือ คนรุ่นเก่าและผู้หญิงยุคเก่าที่ยังคงยึดติดอยู่กับขนบความเป็นสังคมจารีต ชนชั้นสูง (จำนวนหนึ่ง) ชาวนา เกษตรกร คนจน ชนชั้นล่าง

การที่จะสามารถดำรงอยู่ได้ในวิถีสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นเกิดจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ดังจะเห็นได้ว่าการที่คนกลุ่มหนึ่งสามารถดำเนินชีวิตได้ไม่ว่าจะเป็นวิถีสังคมแบบใด เช่น คนรวย นายทุน ข้าราชการและชนชั้นสูงจำนวนหนึ่ง แต่ในขณะเดียวกันกลุ่มคนใดที่ไม่ยอมปรับตัวหรือไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับวิถีสังคมแบบผสมผสานได้ก็จะทำให้ไม่สามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข อย่างชนชั้นสูงบางกลุ่ม คนยุคเก่า

มีข้อสังเกตได้ว่า มีคนอยู่กลุ่มหนึ่งที่ไม่สามารถจะดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขเหมือนกลุ่มคนอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นวิถีสังคมอย่างไรก็ตามก็คือ คนจน ชาวนาและเกษตรกร กลุ่มคนเหล่านี้ถูกวิถีสังคมแบบจารีตกดให้อยู่ล่างสุดของสังคม หรือแม้เมื่อเปลี่ยนแปลงมาเป็นวิถีสังคมแบบผสมผสานแล้วก็ตาม ชาวนา เกษตรกรซึ่งเป็นกลุ่มคนจนก็ไม่สามารถปรับตัวหรือเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องไปกับการดำเนินชีวิตในวิถีแบบใหม่ได้ เนื่องจากวิถีสังคมแบบใหม่ที่เข้ามานั้นก็มีลักษณะเป็นทุนนิยมที่ยังคงเอื้อประโยชน์ให้กับคนที่มีฐานะร่ำรวยหรือกลุ่มพ่อค้านายทุน ซึ่งทำให้อาจกล่าวได้ว่าไม่ว่าจะเป็นวิถีสังคมแบบใดก็ตาม สังคมไทยก็ยังคงไม่มีพื้นที่ให้กลุ่มคนจนของสังคมน้อยอยู่นั่นเอง

3.2 แนวคิดที่แสดงให้เห็นว่าสามารถดำรงอยู่ได้และไม่สามารถดำรงอยู่ได้สังคม

แบ่งออกได้เป็น 4 กระบวนทัศน์ ตามรายละเอียดในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 กระบวนทัศน์แนวคิดที่แสดงให้เห็นว่าสามารถดำรงอยู่ได้และไม่สามารถดำรงอยู่ได้สังคมไทย

วิถีสังคมแบบแบบจารีต		วิถีสังคมแบบจารีตผสมผสาน วิถีสังคมแบบใหม่	
แถวที่ 1	แถวที่ 2	แถวที่ 3	แถวที่ 4
แนวคิดที่ดำรงอยู่ (+)	แนวคิดที่ไม่สามารถดำรงอยู่ (-)	แนวคิดที่ไม่สามารถดำรงอยู่ (-)	แนวคิดที่ดำรงอยู่ (+)
ยึดมั่นกับกรอบและศีลธรรมของสังคม	ยึดมั่นกับความต้องการส่วนตัวที่ผิดศีลธรรม จารีต	ยึดมั่นกับความต้องการส่วนตัวที่ผิดศีลธรรม จารีต	ยึดมั่นกับกรอบและศีลธรรมของสังคม
ค่านิยมในการประกอบอาชีพรับราชการ	ค่านิยมในการประกอบอาชีพค้าขาย	ค่านิยมในการประกอบอาชีพรับราชการ	ค่านิยมในการประกอบอาชีพค้าขาย
ความแตกต่างระหว่างชนชั้น	ความเท่าเทียมกันทางชนชั้น		ค่านิยมในการประกอบอาชีพรับราชการ
ความเป็นผู้ดีที่วัดจากชาติกำเนิด ฐานะ		ยึดมั่นกับวิถีสังคมจารีต	ยึดมั่นกับวิถีสังคมแบบใหม่
			ความเป็นผู้ดีที่วัดจากพฤติกรรม
แนวทางการเมืองของรัฐบาล			แนวทางการเมืองของรัฐบาล
			อุดมการณ์ทางการเมืองในอุดมคติ
การดำเนินชีวิตตามวิถีชนบท (พึ่งพากัน)			การดำเนินชีวิตตามวิถีชนบท (พึ่งพากัน)
การดำเนินชีวิตตามวิถีชาวเมือง (เห็นแก่ตัว)			การดำเนินชีวิตตามวิถีชาวเมือง (เห็นแก่ตัว)

The New Viridian Journal of Arts, Humanities and Social Sciences
ISSN 2773 - 8787

วิถีสังคมแบบแบบจารีต		วิถีสังคมแบบจารีตผสมผสาน วิถีสังคมแบบใหม่	
แถวที่ 1	แถวที่ 2	แถวที่ 3	แถวที่ 4
แนวคิดที่ดำรงอยู่ (+)	แนวคิดที่ไม่สามารถดำรงอยู่ (-)	แนวคิดที่ไม่สามารถดำรงอยู่ (-)	แนวคิดที่ดำรงอยู่ (+)
ยึดมั่นกับประโยชน์ส่วนตัว			ยึดมั่นกับประโยชน์ส่วนรวม ยึดมั่นกับประโยชน์ส่วนตัว

จากกระบวนทัศน์ทั้ง 4 กระบวนทัศน์ที่แสดงให้เห็นสารสำคัญที่อาจจะสื่อออกมาได้ว่าในสภาพสังคมไทยที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่นี้ นอกจากจะมีผลกระทบต่อกลุ่มคนในสังคมไทยแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อความคิดหรือแนวคิดของคนในสังคมอีกด้วย

แนวคิดของคนที่ดำเนินชีวิตในวิถีสังคมแบบจารีตหรือคนกลุ่มหลักที่มีอำนาจในสังคม ประกอบไปด้วยคน ชนชั้นสูงคนรวยและข้าราชการ ทำให้แนวคิดหลักที่สามารถดำรงอยู่ในสังคมจารีตจึงเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการแบ่งแยกชนชั้นของคนและใช้อำนาจในการควบคุมผู้อื่น ส่วนแนวคิดที่ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ก็จะเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนชั้นล่างและคนจน คือแนวคิดเกี่ยวกับความเท่าเทียมกันทางชนชั้น

ในวิถีสังคมผสมผสานระหว่างสังคมจารีตกับสังคมแบบใหม่ เมื่อมีกลุ่มคนกลุ่มใหม่เกิดขึ้นอย่างปัญญาชนหรือนักศึกษาทำให้มีแนวคิดใหม่ปรากฏขึ้นมาดำรงอยู่คือ แนวคิดเกี่ยวกับการทำให้คนในสังคมเกิดความเท่าเทียมกัน แนวคิดเกี่ยวกับการประกอบอาชีพค้าขาย แนวคิดกับการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมและการกลับไปหาวิถีแบบพึ่งพาอาศัยกันของชาวชนบทและเนื่องจากเป็นวิถีที่เกิดจากการผสมผสาน ดังนั้นจึงยังคงมีการสืบทอดแนวคิดที่เคยดำรงอยู่ในวิถีสังคมแบบจารีตอยู่ส่วนหนึ่ง เช่น การมีค่านิยมในการประกอบอาชีพรับราชการ การดำเนินชีวิตแบบชาวเมือง การยึดมั่นกับการทำเพื่อประโยชน์ส่วนตัว ส่วนแนวคิดที่ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ในวิถีแบบนี้ คือ เรื่องการแบ่งชนชั้นและการวัดระดับชั้นทางสังคมจากชาติกำเนิดและฐานะ

ในลักษณะเดียวกันกับกลุ่มคน แนวคิดที่สามารถดำรงอยู่ได้ไม่ว่าสังคมจะเปลี่ยนแปลงไป ก็เป็นเพราะแนวคิดเหล่านั้นสามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องไปกับการเปลี่ยนแปลง แนวคิดที่สามารถนำมาดัดแปลงหรือปรับเปลี่ยนก็จะสามารถดำรงอยู่ได้ ส่วนแนวคิดที่ขัดแย้งกับแนวคิดของสังคมแบบใหม่อย่างสุดขั้วก็จะไม่สามารถดำรงอยู่ได้

ข้อสังเกตประการหนึ่ง จะเห็นว่าแนวคิดที่สามารถดำรงอยู่ได้ทั้งวิถีแบบเดิมและวิถีแบบใหม่ ก็คือแนวคิดเกี่ยวกับการยึดมั่นในการประพฤติปฏิบัติตามกรอบศีลธรรมและจารีตและในทางที่สอดคล้องกันแนวคิดที่ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ไม่ว่าจะเป็นวิถีสังคมแบบใดก็คือ การทำตามความพอใจที่ผิดไปจากกรอบศีลธรรม ซึ่งน่าจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของสังคมไทยที่เป็นสังคมพุทธศาสนา

จากการศึกษาจะพบว่าในขณะที่สังคมมีการขับเคลื่อน ทั้งกลุ่มคนและแนวคิดต่างก็ปรับเปลี่ยนเพื่อให้สามารถดำเนินหรือดำรงอยู่ต่อไปได้ในสภาพสังคมนั้น ๆ ผู้ใดหรือแนวคิดใดไม่สามารถปรับเปลี่ยนหรือมีลักษณะที่ตรงข้ามอย่างสุดขั้วก็จะไม่สามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการนำวิธีการศึกษาแบบโครงสร้างนิยมที่ใช้ในการศึกษาตำนานมาประยุกต์ใช้ในทางศึกษากับวรรณกรรมลายลักษณ์ประเภทนวนิยายกลุ่มหนึ่งในช่วงสมัย พ.ศ.2475-2500 ได้แสดงให้เห็นว่าระบบความคิดแบบคู่ตรงข้ามที่ โคลด เลวี่-สเตราส์ เชื่อว่าเป็นระบบความคิดสากลของมนุษย์ที่ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชนใดก็มีระบบคิดแบบนี้ สามารถนำมาใช้พิจารณาในเรื่องเล่าประเภทนวนิยายได้เช่นกัน จากการศึกษาความสัมพันธ์เชิงคู่ตรงข้ามในนวนิยายตามแนวทางโครงสร้างสามารถสรุปได้ว่า คู่ตรงข้ามที่นวนิยายกลุ่มนี้นำเสนอแบบเป็นเสียงประสานคือ คู่ตรงข้ามระหว่าง ผู้ถูกกระทำ – ผู้กระทำทำให้เห็นภาพของสังคมไทยในขณะนั้นชัดจนมากขึ้นและเมื่อศึกษาพิจารณาในรายละเอียดของเนื้อเรื่องลงไปอีกก็จะพบว่า แท้จริงแล้วคู่ตรงข้ามที่มีความขัดแย้งในสังคมไทยขณะนั้นก็คือคู่ตรงข้ามระหว่าง ผู้ไร้อำนาจ – ผู้มีอำนาจ ผู้ไร้อำนาจก็คือผู้ถูกกระทำและผู้มีอำนาจก็คือผู้กระทำ แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยในช่วงสมัย พ.ศ. 2475-2500 เกิดความขัดแย้งของคน 2 กลุ่ม คือกลุ่มคนที่ไร้อำนาจในสังคมกับกลุ่มคนที่มีอำนาจในสังคม มีอำนาจในที่นี้หมายถึงการมีอำนาจทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง

ทั้งนี้จากการนำคู่ตรงข้ามลักษณะต่าง ๆ ในนวนิยายมาพิจารณาตามวิธีคิดแบบกระบวนทัศน์จะเห็นได้ว่าตัวแปรที่ทำให้เกิดความขัดแย้งหรือการปะทะกันนั้นก็เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยอันมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตยและการไหลบ่าทางวัฒนธรรมของชาวต่างชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมของตะวันตกทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของสังคมไทยที่ดำเนินมาในแบบสังคมจารีตเกิดการเปลี่ยนแปลงมาเป็นวิถีการดำเนินชีวิตแบบผสมผสานระหว่างจารีตและสมัยใหม่

การพิจารณาตามกระบวนทัศน์แบบ mythemes ได้แสดงให้เห็นว่านวนิยายในยุคสมัยนี้ต้องการสื่อสารว่าในสังคมแบบจารีตคนกลุ่มใดหรือแนวความคิดใดที่สามารถดำรงอยู่ได้และไม่สามารถดำรงอยู่ได้ และในสังคมแบบผสมผสานคนกลุ่มใดหรือแนวความคิดใดที่สามารถดำรงอยู่ได้และไม่สามารถดำรงอยู่ได้ แต่ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นวิถีสังคมแบบใดก็ตามกลุ่มที่เป็นชาวนาหรือคนจนนั้นเป็นคนที่ไม่สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปรกติสุขเมื่อกลุ่มคนอื่น ๆ และในทางกลับกันแนวคิดที่สามารถดำรงอยู่ได้ในวิถีสังคมไม่ว่าจะเป็นแบบใดก็คือแนวคิดเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติตนตามกรอบของจารีตประเพณี

The New Viridian Journal of Arts, Humanities and Social Sciences
ISSN 2773 - 8787

ในประเด็นนี้ จะเห็นได้ว่ามีผลการศึกษาที่แตกต่างไปจากการศึกษาวรรณกรรมโดยที่ผ่านมา ที่มักเสนอภาพสะท้อนของสภาพสังคมและแนวคิดต่าง ๆ ตามที่ปรากฏจากเนื้อหาและพฤตกรรมของตัวละคร ผลการศึกษาด้วยแนวทางโครงสร้างแบบ โคลด เลวี่-สเตราส์ อาจพิจารณาได้ว่าเป็นการสื่อสารในระดับไร้จิตสำนึกจากนวนิยายกลุ่มนี้ที่ว่า แท้จริงแล้วไม่ว่าสังคมไทยจะเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมสมัยใหม่เช่นไร ก็ยังคงรู้สึกหมดหวังที่จะทำให้ชาวนาหรือเกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และเชื่อมั่นว่าวิถีสังคมแบบจารีตจะเป็นสิ่งที่สังคมไทยก็ยังคงต้องยึดโยงอยู่ตลอดไป

Reference

Boonkhachorn, T. (1999). *Novels and Thai social (1932 – 1957)* (นวนิยายกับสังคมไทย (2475 – 2500)). Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Chalermpow Koanantakool, P. (1984). There is not have society above any other society: Viewpoint in the study of anthropology of Claude Lavi-Strauss (ไม่มีสังคมใดเหนือสังคมอื่น: ทรรศนะในการศึกษามานุษยวิทยาของโคลด เลวี่ สเตราส์). *Journal of Sociology and Anthropology*, 2(2), 60-76.

Chalermpow Koanantakool, P. (1990). The outline of the idea of structure in the study of myths of Claude Lavi-Strauss (เค้าโครงความคิดเรื่องโครงสร้างในการศึกษานิทานปรัมปราของโคลด เลวี่-สเตราส์). *Thamasat*. 17(1), 45-79.

Jaruworn, p. (2004). *Conflict and compromise in Thai myths* (ความขัดแย้งและการประนีประนอมในตำนานปรัมปราไทย). Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Nathalang, S. (2005). *Folklore theory: Analysis Methodology of Myths and Folktales* (ทฤษฎีคติชนวิทยา วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน). Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Niranraj, A. (1978). *Social concepts in the Thao novels in the region of King Prajadhipok (ทัศนะทางสังคมในนวนิยายไทยสมัยรัชกาลที่ 7)*. Master's degree Dissertation, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.

Wongphut, T. (2009). *Social Awareness in Contemporary Thai Novels (1977-2004)* (สำนึกทางสังคมในนวนิยายไทยช่วงปี พ.ศ.2520 – 2547). Ph.D. Dissertation, Faculty of Humanities, Prince of Songkla University.